

ਪੁਸਤਕ ਸਮੀਖਿਆ

ਸਦਾ ਅੰਬਾਲਵੀ ਦਾ ਨਾਂ ਉਰਦੂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਚਰਚਾ ‘ਸਦਾ-ਏ-ਬਾਜ਼ ਗ਼ਜ਼ਤ’ ਤੇ ‘ਸਦਾ-ਏ-ਦਿਲੇ ਸਦਚਾਕ’ ਉਰਦੂ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ‘ਅਪਨਾ-ਅਪਨਾ ਆਸਮਾਂ’ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਉਰਦੂ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤਿੰਨਾਂ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਤੇ ਲਗਭਗ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ। ਲਗਭਗ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਛਪੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਓਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਚਰਚਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

‘ਫਿਰ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ’ ਉਸ ਦਾ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ, ਦੋਹੇ, ਮਾਹੀਏ ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਤੇ ਇਓਂ ਉਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਕੈਨਵਸ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਦਾ ਅੰਬਾਲਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ—

ਮੁਕਤ ਕਰੋ, ਪਰਦੁਸ਼ਣ ਤੋਂ ਹੁਣ

ਧਰਤੀ, ਅੰਬਰ ਵਰਨਾ

ਜਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ

ਫਿਰ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ

ਸਿਰਲੇਖ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਵਾਕੰਸ਼ ‘ਫਿਰ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ’ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਹੋਣ, ਦੋਹੇ, ਮਾਹੀਏ ਜਾਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਸਦਾ ਅੰਬਾਲਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁਖ-ਦਰਦ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿਕ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਕਸਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਚੇਤੰਨ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਰੂਪ ਅਤੇ ਅਰੂਜ਼ ਵਲੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਮੀ-ਗਰਾਮੀ ਕਵੀ ਵੀ ਇਸ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਸਦਾ ਅੰਬਾਲਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਅਰੂਜ਼ ਦੇ ਰਿਦਮ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਕਾਇਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਰਿਦਮ, ਛੰਦ ਦੀ ਚੇਤਨਾ, ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਕਾਵਿ-ਬਿੰਬ ਦੀ ਸੋਝੀ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਪੰਰਾ ਨਾਲ ਰਚੀ-ਮਿਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਓਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ, ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਸੂਫੀ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਘੁਲਿਆ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹੀ ਕਾਵਿਕਤਾ ਇਸ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਬੋਲਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ—

ਵਾਧੂ ਇਲਮਾਂ ਪੁੜ ਕੇ ਮੁੱਲਿਆ

ਸਿਰ ਐਵੇਂ ਨਾ ਕਰ ਤੂੰ ਭਾਰਾ
ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੋਰ ਪੁੜਾਈ ਮੁੱਲਿਆ
ਜਦ ਹੋਏ ਅਲਫ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।

ਕਿਓਂ ਵੰਝਾਂ ਮੈਂ ਮੱਕੇ ਮਾਏ
ਕਾਹਨੂੰ ਜਾਵਾਂ ਨਾਥ ਦੁਆਰੇ
ਨਾਥ ਮਹਿੰਜਾਂ ਰਾਂਝਾ ਮਾਏ
ਮੈਂਡਾ ਕਾਬਾ ਤਖਤ ਹਜ਼ਾਰੇ।

ਸੂਫੀ-ਕਾਵਿ ਵਾਲੀ ਰੰਗਤ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾ ਅੰਬਾਲਵੀ ਨੇ ਜਿਸ

ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਦੇ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਰਚ-ਮਿਚ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੀ ਮੱਧ-ਕਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਹੁਣ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਸਦਾ' ਅੰਬਾਲਵੀ ਇਉਂ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜੇਹੀ ਕਾਵਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਮੇਂ-ਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੀਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਵੰਡਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਜੇਹੀ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੀ ਮੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੀ ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਡਾਇਲੈਕਟ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਅਜੇਹੀ ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਸਕਣ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਇਕ ਉਚੇਚੇ ਯਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਕ ਖਾਸ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚੇਤਨਾ ਬੜੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੋਹਾ ਅਤਿ ਸੰਜਮ ਵਾਲਾ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਦੋਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਸਦਾ' ਅੰਬਾਲਵੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਦੋਹੇ ਦੇਖੋ-

ਜਿਹੜੇ ਕੰਡ ਵਿਖਾ ਗਏ, ਉਹ ਕਾਹਦੇ ਸਰਦਾਰ
ਮਰਣੋਂ ਡਰਦੈਂ ਜੇ 'ਸਦਾ', ਪਗੜੀ ਦੇਹਿ ਉਤਾਰ

ਮਿਲੀ ਵਜ਼ੀਰੀ ਜਦ 'ਸਦਾ', ਕਰੀਏ ਕੁਝ ਸਕੈਮ
ਆਪਾਂ ਮਹਿਲ ਬਣਾਈਏ, ਬਣਦੇ ਰਹਿਸਣ ਡੈਮ

ਚਿੱਟੇ ਚੋਲੇ ਪਹਿਨਦੇ, ਕਾਲੇ ਨੇ ਕਿਰਦਾਨ
ਮਾਲ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ 'ਸਦਾ', ਜਾਂਦੇ ਮੁਫਤ ਡਕਾਰ

ਵਾਦੇ ਕਰਕੇ ਝੂਠ ਸਚ, ਜਿੱਤ ਗਏ ਆਂ ਚੋਣ
ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ 'ਸਦਾ', ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਮੈਂ ਕੌਣ

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਕ ਯਥਾਰਥ ਅਤੇ ਤਿੱਖਾ ਕਟਾਕਸ਼ ਦੋਵੇਂ ਉੱਘੜਦੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕਵਿਤਾ ਲੋਕ-ਧੁਨ, ਲੋਕ-ਰੂਪ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕਟਾਕਸ਼ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਝ ਮਾਹੀਏ ਦੇਖੋ-

ਦਿੱਲੀ ਕਦੇ ਪਿੰਡੀ ਤੋਂ,
ਪਿਸਦੀ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬੀ।
ਉਰਦੂ ਕਦੇ ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ।

ਮਤ ਰਪਟ ਲਿਖਾਣਾ ਜੀ,
ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਛਡਿਆ ਹੈ,
ਲੈ ਜਾਉਗਾ ਥਾਣਾ ਜੀ।

ਚੁਪ ਹੋ ਗਈ ਤੂਤੀ ਵੇ,
ਲਾੜਾ ਗਿਆ ਰੁਸ ਕੁੜੀਓ।
ਮੰਗਦਾ ਏ ਮਰੂਤੀ ਵੇ,

ਖੁੱਰਾ ਹੀ ਮਿਟਾ ਦੇਵੋ।

ਜੇ ਲਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਛੁਪਦੀ,
ਮੁਠਭੇੜ ਬਣਾ ਦੇਵੋ।

ਅਕਸਰ ਅਜੇਹਾ ਕਾਵਿ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਥੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਾਹੀਏ ਦਾ ਰੂਪ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਵਾਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਯਥਾਰਥ ਤੇ ਕਟਾਕਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹੀ 'ਸਦਾ' ਅੰਬਾਲਵੀ ਦੇ ਕਾਵਿ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ।

ਸਦਾ ਅੰਬਾਲਵੀ ਦੀ ਗਜ਼ਲ-ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਰਦੂ ਦੀ ਗਜ਼ਲ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੈ। ਉਹ ਗਜ਼ਲ ਵਿਚ ਬਹਿਰ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਕਾਇਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਗਜ਼ਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਅਰੂਜ਼ ਵਲੋਂ ਚੇਤਨ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰੰਗ ਵਲੋਂ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਸੁਚੇਤ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸ਼ੇਅਰ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਬਿੰਬਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵੇਖੋ ਜੋ ਸਹਿਜ ਤੇ ਰਵਾਨੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹਨ-

ਬਸ ਇਕ ਜਾਦੂ ਕਰ ਦੇ ਮੌਲਾ
ਖਾਲੀ ਜੇਬਾਂ ਭਰ ਦੇ ਮੌਲਾ

ਜਦ ਤੋਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਵੜ ਗਈ ਹੈ ਦੋਸਤੋ
ਮੈਡਲਾਂ ਦੀ ਹੋੜ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਤਿਰੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ

ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾਂ ਉਡੀਕੇ ਤੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਾਲ ਭੁੱਖੇ ਨੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵਾਪਸ, ਘਰੋ-ਘਰ ਮੌੜ ਦੇ ਸਾਕੀ

ਪਿੰਡ ਮੁੜਿਆ ਨਾ ਪੂੜ ਕੇ ਪੁਤ ਬੀਬਾ
ਖੇਤ ਵਿੱਕੇ ਜਿਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਣ ਲਈ

ਕਿਥੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ
ਮਿਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨੇ ਜੋ ਰਹਿਨੁਮਾ
ਨਾ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ
ਨਾ ਪਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੂਗੋਲ ਦਾ

ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ ਕੇਵਲ ਬਹਿਰ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਠੋਠਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਟਿਲਤਾ ਜਾਂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਬੌਧਿਕਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਦਗੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ 'ਸਦਾ' ਅੰਬਾਲਵੀ ਦੇ ਉਰਦੂ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ-

ਮੇਰੇ ਅਸ਼ਕੋਂ ਕੋ ਵੋ ਤਾਸੀਰ ਅਤਾ ਕਰ ਮੌਲਾ
ਮੈਂ ਜੋ ਰੋਊ ਤੋਂ ਮਰੀਜੋਂ ਕੋ ਸਫਾ ਹੋ ਜਾਏ

ਵਕਤ ਅੱਛਾ ਬੁਰਾ ਬਨਾਤਾ ਹੈ
ਕੋਖ ਸੇ ਕੋਨ ਹੈ ਬੁਰਾ ਹੋਤਾ

ਪੌਛ ਸਕਾ ਬਸ ਅਪਨੇ ਆਂਸੂ
ਕਿਤਨਾ ਛੋਟਾ ਆਂਚਲ ਨਿਕਲਾ

ਕਿਸੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇਂ ਕਸ਼ਤੀ ਕਾ
ਅਪਨੀ ਡੂਬ ਜਾਨੇ ਕਾ

ਖਤਾਏ ਨਾਖੁਦਾ ਹੋਗੀ,
ਮਗਰ ਮਰਜ਼ੀ ਖੁਦਾ ਕੀ ਹੈ

ਮਸਜਿਦ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ ਜੋ,
ਨਾ ਆਇਆ ਗਯਾ ਕਹੀਂ
ਦੇਖੋ ਦਿਖਾ ਰਹਾ ਹੈ ਵੋ ਜੰਨਤ ਕਾ ਰਾਸਤਾ

ਉਰਦੂ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਰੰਗਤ ਹੈ। ਸਦਾ ਅਬਾਲਵੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਜ਼ਲ ਤੇ ਉਰਦੂ ਗਜ਼ਲ ਦੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿੱਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੋ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਕਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹੀ ਸਦਾ ਅਬਾਲਵੀ ਦੀ ਪੁਖਤਾ ਕਾਵਿ-ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਸ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਇਸੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਭਰਵਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਕਾਵਿ, ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਬਹਿਰ ਤੇ ਛੰਦ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਵੱਲ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਏਗਾ ਉਥੇ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਇਸ 'ਚੋਂ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਆਪਣੀ ਨੁਹਾਰ ਵੀ ਪਛਾਣੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਅੰਬਾਲਵੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਆਸ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਇਸ ਵਾਦੇ ਤੇ ਬਖੂਬੀ ਖਰਾ ਉਤਰੇਗਾ-

ਮੈਂ ਰੰਗ ਕੀ ਕੀ ਵਿਖਾਵਾਗਾਂ, ਵੇਖਦੇ ਜਾਓ
ਅਜੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਬਤਦਾ ਲੋਕੋ।

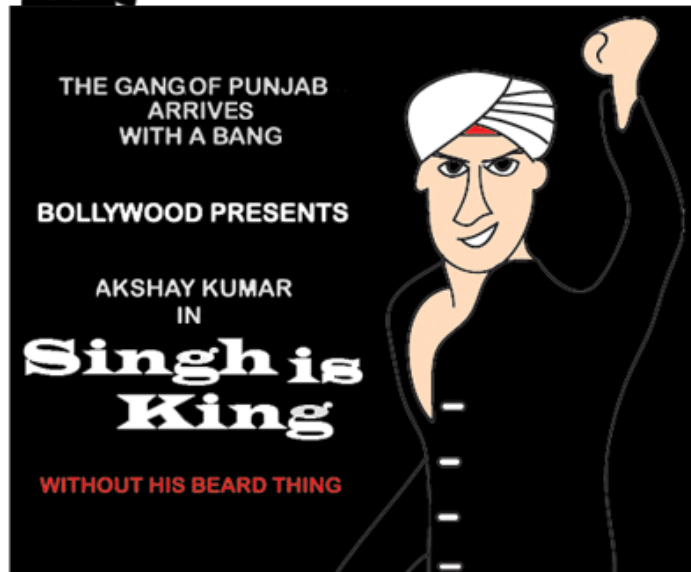

CHAK TE PHATTE!

Sikhtoons.com

THE FILMMAKERS RESPONDED TO PROTESTS BY BOMBAY SIKHS BY PUTTING A BEARD ON THE KING! ISN'T THAT NICE. AREN'T WE SIKHS LUCKY TO HAVE A RESPONSIVE BOLLYWOOD?

06-23-08

S.com©2008

ਕਲੀਨ ਸ਼ੇਵਨ ਤੋਂ ਮੁੰਨੀ ਹੋਈ ਦਾੜੀ

